

МИРНО ЛЕТО / A QUIET SUMMER

Игран филм / Feature film 1961 Димитрие Османли / Dimitrie Osmanli

За изданиево...

ВОВЕДУВАЊЕ НА VD ФОРМАТОТ

Владимир Ангелов

Директор на Кинотеката на Северна Македонија

Повторно еден пионерски потфат за Кинотеката. Овојпат, станува збор за блуреј издание – оптички диск со поголем податочен капацитет од ДВД, доминантен во употреба на полето на домашните видеа насекаде во светот. Овој блуреј на филмот МИРНО ЛЕТО е прво вакво издание на македонскиот пазар. Се надевам не и последно, бидејќи блурејот е далеку посупериорна технологија од класичното ДВД како носач на аудиовизуелен материјал, а Кинотеката секогаш се залага за и стреми кон квалитено презентирање на националното филмско наследство.

Во 1961 година, кога Димитрие Османли како прв школуван домашен режисер го претстави своето МИРНО ЛЕТО, а продуцентот „Вардар филм“ својата прва комедија, малку кој се надеваше дека милионската публика од Вардар до Триглав ќе се забавува со перипетиите покрај Охридското езеро на една млада брачна двојка која се обидува да ја сочува својат приватност. Барем во Македонија, МИРНО ЛЕТО ги рушеше сите рекорди на гледаност.

Шест децении подоцна, Кинотеката успеа дигитално да го реставрира и дигитализира МИРНО ЛЕТО благодарение на Министерството за култура на Р. С. Македонија и меѓународниот проект „Сезона на класични филмови“ координиран од Европската асоцијација на кинотеки, а поддржан од програмата Creative Europe MEDIA на ЕУ. Со тоа оваа прва македонска комедија ќе допре до повеќе гледачи, а младите генерации ќе можат да ја доживеат речиси подеднакво автентично како што своевремно имаа можност нивните баби и дедовци да го доживеат филмот во киносалите. И тоа на дигитален медиум, со формат според моменталните светски стандарди.

About this edition...

INTRODUCING THE BD FORMAT

Vladimir Angelov

Director of the Cinematheque of North Macedonia

Another groundbreaking venture for the Cinematheque. This time it is the Blu-ray - an optical disc with a larger data capacity than DVD, dominant in the field of home videos around the world. This Blu-ray disc of *A QUIET SUMMER* is the first of its kind on the Macedonian market. I hope not the last, because the Cinematheque always supports and strives towards better quality in presenting and promoting the national cinema heritage.

In 1961 when Dimitrie Osmanli, among the first who accomplished university degree in filmmaking, debuted with *A QUIET SUMMER*, and the producer Vardar Film - Skopje presented the first Macedonian comedy, there were high hopes that the audience all over Yugoslavia would be interested to see a comedy about the troubles of a young married couple to preserve their privacy at the summer vacation by the Ohrid Lake. At least in Macedonia, *A QUIET SUMMER* broke all blockbuster records in the cinemas. Six decades later, the Cinematheque managed to digitally restore and digitize *A QUIET SUMMER* thanks to the Ministry of Culture of Republic of North Macedonia and the international project "A Season of Classic Films" coordinated by ACE (Association des Cinémathèques Européennes) and supported by the Creative Europe MEDIA programme of the EU. With this Blu-ray disc the film will reach greater audience, and the younger generations will be able to experience Osmanli's film almost as authentically as their grandparents once did in the cinema theaters. This time, on a digital media with a format compliant with the current home cinema standards.

За филмот...

МИРНО ЛЕТО 60 ГОДИНИ ПОДОЦНА: СМЕАТА СÈ УШТЕ ТРАЕ

Стојан Синадинов

Кога пред повеќе од 2000 години Аристотел го завршувал својот спис – денес би рекле студија – „За трагедијата“, последните зборови во текстот ја навестуваат и комедијата. Таа фамозна полуреченица „А за комедијата...“ е вовед во загатката што трае веќе два милениуми: што е комедијата?

Тоа што сè уште не е пронајден Аристотеловиот спис за комедијата, во засебна форма, како посебен текст, не значи дека комедијата – како и трагедијата и епот – не е дел од фундаменталната „Поетиката“ на мислителот, на која е изградена пишуваната и изговорената димензија на денешната цивилизација. Аурата на тоа дело, сеедно дали било уништено, спалено или забрането, низ годините и вековите резултирало со митот за комедијата. На „прва топка“ ќе се сетиме на романот „Името на розата“ („Il nome della rosa“) на италијанскиот писател Умберто Еко (Umberto Eco), екранизиран во германско-италијанско-француска копродукција како DER NAME DER ROSE (The Name Of The Rose, 1986), во режија на Жан-Жак Ано (Jean-Jacques Annaud), со Шон Конери и Кристијан Слејтер (Sean Connery, Christian Slater) во главните улоги. Изгубениот спис на Аристотел за комедијата во овој роман/филм е мотив за извонреден трилер-заплет.

About this edition...

A QUIET SUMMER 60 YEARS LATER: STILL PROVOKING LAUGHTER

Stojan Sinadinov

Some 2000 years ago, when concluding his treatise – which today might be termed a study – *On Tragedy*, Aristotle announced his treatise on comedy in its last paragraph. That famous semi-sentence “And on comedy...” served as an introduction into the conundrum spanning two millennia: What is comedy?

The fact that Aristotle’s work dedicated to comedy, as a separate roll, or as a separate text, has not yet been discovered, does not imply that comedy – just as tragedy and epics – was not part of the fundamental work called *Poetics* by this philosopher, upon which both written and oral dimensions of the present-day civilization have been built. The aura of this work, whether destroyed, burnt or forbidden, has developed throughout years and centuries into a myth about comedy. The novel *The Name of the Rose* (Il Nome della Rosa) by the Italian writer Umberto Eco first comes to mind, later turned into a film in a German / Italian / French co-production as *DER NAME DER ROSE* in 1986, directed by Jean-Jacques Annaud, and with Sean Connery and Christian Slater in the leading roles. The lost Aristotle’s role dedicated to comedy served as a motif for an exceptional thriller plot.

Да се обидеме да ја расплетеме мистеријата: дали секој може да пишува и да игра во комедија; дали секој може да снима комедија и да ја засмејува публиката?

„Пишувањето е лесно, затоа е тешко да се пишува“, гласеше една од софистицичките поговорки на 20-тиот век, често пати инкорпорирана во водичите за креативно пишување. И случајот со филмските комедии е сличен: комедијата е „лесна форма“, па затоа е тешко да се снимат добра комедија.

МИРНО ЛЕТО повеќе од половина век е „општо место“, лектирна аудиовизуелна единица од воведот во историјата на македонската кинематографија. МИРНО ЛЕТО во филмологијата и публицистиката е чествуван, меѓу другото, како прва комедија во македонската кинематографија, и како прв долгометражен игран филм режиран од македонски режисер, Димитрие Османли. Впрочем, од минатата 2020 година, летното кино на Кинотеката, во пресрет на големиот јубилеј 60 години од снимањето на овој филм, го доби називот „Мирно лето“.

Ако почетоците на македонската кинематографија, посебно долгометражната играна продукција по 1952 година (првиот игран филм ФРОСИНА на Воислав Нановиќ), можат да се опишат како форсирано освојување на филмските жанрови, тогаш со МИРНО ЛЕТО од 1961 година, на некој начин, е заокружена таа пионерска декада (и) со освојувањето на комедијата.

Што, пак, можеме да кажеме 60 години по снимањето на МИРНО ЛЕТО, а по повод неговата дигитална реставрација и ова негово „блуреј“ издание?

We need to try and solve the mystery: can just about anyone write and play in comedies; can just about anyone film comedies and make the audience laugh?

‘Writing is easy, that’s why it is hard to write’ claimed one of the sophist sayings from the 20th century, often incorporated in the guides for creative writing. Filmed comedies can be approached in a similar manner: comedy is an ‘easy genre’, and therefore it is very hard to make a good comedy film.

A QUIET SUMMER has been a ‘commonplace’ in our culture, an audio-visual unit from the introduction to the history of Macedonian cinematography, treated as an obligatory viewing. A QUIET SUMMER has also been honoured by film historians and media as the first comedy in Macedonian cinematography and the first feature film directed by a Macedonian director, Dimitrie Osmanli. As a matter of fact, in 2020 to mark the forthcoming 60th anniversary of the film, the Cinematheque launched its outdoors cinema under the title *A Quiet Summer*. If the beginnings of Macedonian cinematography, and especially the feature film production after 1952 (the year of the issue of the first Macedonian feature film FROSINA by Vojislav Nanović), can be described as a forceful conquering of the film genres, then A QUIET SUMMER from 1961, in a way completed this pioneering decade by conquering the comedy genre.

What can we say on the occasion of the 60th anniversary of A QUIET SUMMER and its digital restoration and this Blu-ray edition?

Промовирајќи ја проекцијата на дигиталната верзија на МИРНО ЛЕТО во летно-то кино на 11 јуни годинава, д-р Атанас Чупоски, филомолог советник во Кинотеката, потсети дека филмот на Османли и не бил предвиден да се снимат во таа 1960 година. Продукцискиот план на „Вардар филм“ предвидувал снимање на СОЛУНСКИТЕ АТЕНТАТОРИ, но режисерот Живорад Жика Митровиќ не успеал да ги оствари подготовките за филмот на време, па МИРНО ЛЕТО добил виза за снимање. Пред 30 години, пак, Кинотеката го организираше симпозиумот „МИРНО ЛЕТО – Осмиот македонски игран филм“ (одржан на 16 и 17 април 1991 година во Клубот на пратеници во Скопје). Трудовите и излагањата од тој симпозиум се поместени во истоименото печатено издание на Кинотеката од 2001 година, на 400 страници, кои ги содржат сите филмолошки податоци и интегралното сценарио. Во резимето на филмолошката анализа, меѓу останатото, пишува:

„По диктатот на времето и на потребите на публиката, но и по диктатот на жанровската експанзија, па и по еден самосвоен развоен диктат, вмрежен веќе во македонската играна продукција, се појавува филмската комедија МИРНО ЛЕТО, по сценарио на белградската публицистка Фрида Филиповиќ, а во режија на Димитрие Османли, прв македонски филмски режисер... Хуморот со блага иронија е распослан овде на еден екстензивен план на комедиографско случување. Што се однесува до актерските остварувања, режисерот Османли успеал да создаде вонредно хомогена актерска екипа, на чело со Слободан Перовиќ и Љупка Цундева...

Снимателот Љубе Петковски и во МИРНО ЛЕТО го потврдува својот висок креативен стандард, остварувајќи стилски воедначена црно-бела фотографија и во тоналитетот и во композицијата, што е сосема во содејство со општиот кинематографски концепт на филмот.

When opening the special screening of the digital version of A QUIET SUMMER in the outdoors cinema on June 11th this year, Atanas Čuposki, PhD, a filmologist and expert with the Cinematheque, reminded us that Osmanli's film was not planned to be filmed in 1960. The production plan of 'Vardar Film' included the filming of THE SALONIKA TERRORISTS, but its director, Živorad Žika Mitrović, failed to complete the pre-production for the film on time, and A QUIET SUMMER got the go-ahead to be filmed.

Thirty years ago, the Cinematheque organized a symposium titled 'A QUIET SUMMER – the eighth Macedonian feature film' (held in the Members of Parliament Club in Skopje on 16 and 17 April 1991). The papers and speeches read at the symposium were collected in an eponymous book published by the Cinematheque in 2001, a 400 pages-long edition that also included all filmological data about the film and its integral script. The summary of the filmological analysis says:

'Following the dictates of the times and the demands of the audience, but also the dictates of the burgeoning genre expansion and of the self-determined development of the Macedonian feature film production, there emerged the comedy A QUIET SUMMER, based on the script by the Belgrade journalist Frida Filipović, and directed by Dimitrie Osmanli, the first Macedonian film director. . . Its gently ironic humour is extensively distributed throughout the comedigraphic plot. As far as acting is concerned, the director Osmanli managed to gather an exceptionally homogenous team of actors, led by Slobodan Perović and Ljupka Djundeva. . .

The director of photography, Ljube Petkovski only reasserted his high creative standards in A QUIET SUMMER by creating a stylistically constant black-and-white photography, both in tonality and in composition, which was completely in tune with the general cinematographic concept of the film.

Сценографијата е дело на Диме Шумка, чие сликарско искуство овдека наоѓа простор податлив за креативна надградба. Во овој стил дискретно, но исто толку функционално, вклучена е и музиката на композиторот Драгутин Савин. МИРНО ЛЕТО и како жанровски потег и резултат ги содржи во голема мера оние вредности, кои и без било каква критериумска наклонетост, треба да бидат произнесени како еден од квалитативните дострели на македонската кинематографија“.

МИРНО ЛЕТО ја доживеал својата премиера на 18 мај 1961 година во киното „Култура“ (според некои податоци со паралелна премиера и во киното „Балкан“), а само по четири дена прикажување во две кинозали во Скопје бројот на гледачите достигнал речиси 18.000.

„Еден бакнеж, песни рој...“ пееше Нина Спирова во 1962 година и победи на фестивалот на забавни мелодии во Опатија. Една година претходно првата македонска филмска комедија предизвикуваше роеви смеешење кај гледачите. Еве, 60 години подоцна, сè уште предизвикува...

МИРНО ЛЕТО

Игран филм, 1961, црно-бел, 99 мин.

Јазик: македонски

Продуцент: Вардар филм - Скопје

Режија: Димитрие Рули Османли

Сценарио: Фрида Филиповиќ

Директор на фотографија: Љубе Петковски

Монтажа: Маја Лазаров Рибар

Музика: Драгутин Савин

Сценографија: Диме Шумка

Тон: Војне Петковски

Костими: Рада Петрова

Останати соработници:

Никола Лазаревски, Мишо Самоиловски,

Александар Ѓурчинов, Бранко Гапо,

Иван Петровски, Ристо Теофиловски,

Живко Султански, Лаки Чемчев,

Јордан Јаневски, Скендер Кули

Улоги: Љупка Џундева Арсова,

Слободан Перовиќ, Мери Бошкова,

Илија Милчин, Петре Прличко,

Дарко Дамески, Илија Џувалековски,

Стојка Цекова, Ацо Јовановски,

Евица Чизмар, Анче Прличкова Џамбазова,

Димитар Костаров, Панче Васовски-Камшиќ,

Крум Стојанов, Љубиша Трајковски,

Мара Исаја, Тодорче Николовски,

Тома Видов, Вукосава Донева

A QUIET SUMMER

Feature film, 1961, b/w, 99 min.

Spoken language: Macedonian

Production: Vardar Film - Skopje

Directed by: Dimitrie Ruli Osmanli

Screenplay by: Frida Filipović

Cinematographer: Ljube Petkovski

Editing: Maja Lazarov Ribar

Music composer: Dragutin Savin

Set design: Dime Shumka

Sound editor: Vojne Petkovski

Costumes: Rada Petrova

Other crew:

Nikola Lazarevski, Misho Samoilovski,

Aleksandar Gjurchinov, Branko Gapo,

Ivan Petrovski, Risto Teofilovski,

Zhivko Sultanski, Laki Chemchev,

Jordan Janevski, Skender Kuli

Cast: Ljupka Djundeva Arsova,

Slobodan Perović, Meri Boshkova,

Ilija Milchin, Petre Prlichko,

Darko Dameski, Ilija Dzuvalakovski,

Stojka Cekova, Aco Jovanovski,

Evica Čizmar, Anche Prlichkova Dzambazova,

Dimitar Kjostarov, Panche Vasovski-Kamshik,

Krum Stojanov, Ljubisha Trajkovski,

Mara Isaja, Todorche Nikolovski,

Toma Vidov, Vukosava Doneva

ПРОДОЛЖУВАЊЕ НА ФИЛМСКАТА ЖИВОТНА ПРИКАЗНА

Александар Трајковски

Супервизија на процесот на дигитална реставрација

Голема одговорност и привилегија е да се работи на дигитализацијата и дигиталната реставрација на македонското аудиовизуелно наследство. Секој филм има свој „животен циклус“ кој започнува со снимањето на филмот и неговата продукција, и продолжува по премиерата, со прикажување по фестивали и киносали. Дигитализацијата, односно дигиталната реставрација, претставува еден вид реанимација, оживување на филмот по завршувањето на неговиот официјален циклус, и ја доживуваме како продолжување на неговата животна приказна.

Предизвик во дигиталната реставрација на МИРНО ЛЕТО на Димитрие Османли беше фактот што филмот е мошне стар, односно веќе се поминати 60 години од неговото создавање, но и тоа што, заради различни околности, не постои сочуван оригинален негатив. Најблизок материјал до оригиналот со кој располага Кинотеката се два целосни дубл-негативи направени неколку години по снимањето во 1961 г. Долгата компаративна анализа покажа дека едниот од тие два, иако можеби имаше неколку оштетувања повеќе, беше посоодветен елемент за дигитализација. По завршувањето на административните процедури, како и тендерската постапка, материјалите беа испратени во лабораторијата Клик филм во Загреб, нам позната лабораторија каде што претходно ја изработивме реставрацијата на филмовите на Кирил Ценовски. Таму филмот беше скениран на скенер **Oxberry** со резолуција 4006 x 2672 пиксели dpx 12 бита. По изработувањето на суровиот мастер и експортирањето на DPX секвенци наменети за архивирање, се настапи кон процесот на дигитална реставрација.

Најпрвин беше извршена дигитализација на тонот и телекино на сликата, по што беше создаден референтен мастер за понатамошниот процес, што вклучува превод, титлување на филмот, како и основа за сите понатамошни манипулации. Потоа се пристапи кон процесите на дигитална реставрација, односно **auto dirt-dust fix** (автоматско детектирање и поправка на мали оштетувања по зададени параметри), **fix scratch** (со кој се поправаат вертикални оштетувања на сликата), **paint-repair**

(за преправка на недостатоци кои се повторуваат во повеќе фрејмови), **paint-clone** (наменето за покрупни оштетувања на сликата), како и **manual dirt** (класично рачно чистење на оштетувања), **стабилизација** (смирување на сликата) и **de-flicker** (односно изедначување на трепкањето на сликата настанато заради осветлување на одредени елементи од кадарот). Откако се заврши со овој процес, се настапи кон корекцијата на боја – **color grading**, каде што се разгледуваа проблемите со бојата, односно контрастот и осветленоста на сликата. Заради бројните мерки за заштита од Ковид 19 и забраните за патувања, супервизијата на оваа реставрација беше извршена целосно онлајн, во секојдневна комуникација по „зум“ и други онлајн платформи и постојано испраќање и прием на материјали за преглед, потврдување и одобрување. Сите фази од процесот беа прегледувани на калибриран монитор, но и на DCP проектор за да се долови вистинското ниво на контраст и светлина, и да се забележат најмалите оштетувања. По утврдувањето на најдобрата варијанта од процесот, изработени се дигитални мастер копии во ProRes 4444, DCP, H264, Блу реј и ДВД мастер, како и финален мастер во DPX со резолуција 2048 x1152 пиксели. Ова блуреј издание на МИРНО ЛЕТО е резултат на тој процес на дигитална реставрација.

About the digital restoration...

CONTINUATION OF THE FILM'S LIFE STORY

Aleksandar Trajkovski

Supervision of the digital restoration process

It was a great responsibility and privilege to work on the digitalization and digital restoration of the Macedonian audio-visual heritage. Every film has its 'life cycle' that starts with its filming and production, and continues after its premiere, with screenings at film festivals and in the cinemas. The process of digitalization, that is to say, digital restoration, is a kind of reanimation, an undertaking that brings the film back to life after its official cycle is over, and we experience it as continuation of its life story.

The greatest challenge during the digital restoration of *A QUIET SUMMER* by Dimitrie Osmanli was the fact that the film is quite old, 60 years have passed since its creation, and especially the fact that, due to various circumstances, its original negative did not survive to the present day. The closest to the original were the two complete double-negative prints from the archives of the Cinematheque, copied several years after the film was made in 1961. The long comparative analysis revealed that one of those two negative prints, although with more damaged parts, was more suitable for digitalization. When the administrative procedures were completed, as well as the public tender procedure, the footage was sent to the laboratories of *Klik Film* in Zagreb, an old partner of the Cinematheque that also restored the films of the director Kiril Cenevski. There, the print was scanned with an **Oxberry** scanner in 4006x2672 pixels dpx 12 bits resolution. When the crude master was made and the DPX sequences were exported for the purpose of archiving, the laboratory undertook the process of digital restoration. The sound was digitalized first as well as the telecine of the image, and then a referential master was created for the ensuing process of translation and adding titles, and for all other subsequent manipulations. Then processes of digital restoration followed, that is to say, **auto dirt-dust fix** (automatic detection and repair of small damages following given parameters), **fix scratch** (that was to mend the vertical damages to the image), **paint-repair** (that fixed the defects that repeated in several frames), **paint-clone** (used to mend more serious damage to the image), as well as **manual dirt** (classic manual cleaning of the damages), **stabilization** (steadying of the image) and **de-flicker** (or equalizing of the flickering of the image caused by the illumination of certain elements of the frame). When this process was completed, correction of the colour was undertaken or **color grading**, where the problems with the colour, contrast and brightness of the image were dealt with. Due to the many anti-Covid-19 measures and the ban on travel, the supervision of this restoration was carried out completely online, through everyday Zoom communication or via other online platforms, and with constant sending and receiving of materials for review, confirmation and approval. All stages of the process were reviewed on a calibrated monitor, but also on a DCP projector, in order to capture the true level of contrast and brightness and spot even the smallest damages. When the best variant of the process was established, digital master copies were made in ProRes 4444, DCP, H264, Blu-ray and a DVD master, as well as the final master in DPX with a 2048 x1152 pixels resolution. And this Blu-ray of *A QUIET SUMMER* is the result of that process of digital restoration.

КИНОТЕКА НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
KINOTEKA E REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT
CINEMATHEQUE OF REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA

Издавач: Владимир Ангелов

Уредници:

Александра Младеновиќ, Александар Трајковски

Соработници:

Киро Велков

Стојан Синадинов

Дамјана Ивановска Патчева

Бојан Станишиќ

м-р Сунчица Веселинова

д-р Атанас Чупоски

Миле Миленковски

Зоран Трендафиловиќ

Силвана Јовановска

Сузана Смилевска

Супервизори на дигитализација:

м-р Игор Старделов

Александар Трајковски

Тихомир Кашмицовски

Лектура:

Ѓорѓи Крстевски – македонски јазик

Славица Ничота – македонски јазик

Арсим Лесковица – албански јазик

Превод:

Марија Јонес – англиски јазик

Миранда Ала Речи – албански јазик

Дизајн: Игор Сековски

Печатено во: SonyDADC

Тираж: 500

Карикатурата на омотот: Василие Поповиќ – Цицо
/ со дозвола на Вардар филм

Благодарност до семејството Османли
за поддршка на проектот

Publisher: Vladimir Angelov

Editors:

Aleksandra Mladenovikj, Aleksandar Trajkovski

Collaborators:

Kiro Velkov

Stojan Sinadinov

Damjana Ivanovska Patcheva

Bojan Stanishikj

Sunchica Veselinova, MSc

Atanas Chuposki, PhD

Mile Milenkovski

Zoran Trendafilovikj

Silvana Jovanovska

Suzana Smilevska

Digital restoration supervision:

Igor Stardelov, MSc

Aleksandar Trajkovski

Tihomir Kashmicovski

Proof-reading:

Gjorgji Krstevski – Macedonian

Slavica Nichota – Macedonian

Arsim Leskovica – Albanian

Translation:

Marija Jones – English

Miranda Alla Reçi – Albanian

Design: Igor Sekovski

Printed by: SonyDADC

Copies: 500

Caricature on the cover: VasilijePopovikj – Cico
/ Courtesy of Vardar Film

With gratitude to the Osmanli family
for supporting this project

Република Северна Македонија
Министерство за култура

Republika e Maqedonisë së Veriut
Ministria e Kulturës

Creative
Europe